وەزارتی کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو

ژمارە: ١٦٥٣ لە ٢٠١٩/٣/٣١

پاڵپشت بەبڕگەی (سێیەم) لەماددەی (پێنجەم) لە یاسای وەزارەتی کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو لە هەرێمی کوردستان - عێراق ژمارە (٦)ی ساڵی ٢٠١٠ و بەندی یەکەم لە ماددەی یازدە و ماددەی (بیست و پێنج)ی یاسای دارستان لە هەرێمی کوردستان - عێراق، ژمارە (١٠)ی ساڵی ٢٠١٢ ئەم ڕێنمایییەی خوارەوەمان دەرکرد:-

ڕێنمایی ژمارە (١)ی ساڵی ٢٠١٩

پێدانی مۆڵەت بۆ دامەزراندنی نەمامگە

ماددەی (١) : پێناسەکان

مەبەست لەم زاراوە و دەستەواژانەی خوارەوە – بۆ مەبەستی ئەم ڕێنمایانە - واتاکانی روونکراوەی هەر یەک لەوانەیە:

١. **وەزارەت**: وەزارەتی کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو لە هەرێمی کوردستان _ عێراق
٢. **وەزیر** : وەزیری کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو
٣. **بەڕێوەبەرایەتی گشتی**: بەڕێوەبەرایەتی گشتی کشتوکاڵ لە پارێزگاکانی هەرێم و ئیدارە سەربەخۆکان .
٤. **بەڕێوەبەرایەتی باخداری** : بەڕێوەبەرایەتی باخداری لەناو پەیکەری بەڕێوەبەرایەتی گشتی کشتوکاڵ لە پارێزگاکانی هەرێم و ئیدارە سەربەخۆکان .
٥. **بەڕێوەبەرایەتی دارستان و پاوان**: بەڕێوەبەرایەتی دارستان و پاوان لە پارێزگاکانی هەرێم و ئیدارە سەربەخۆکان.
٦. **نەمامگە** : نەمامگەی بەرهەمهێنانی نەمامی دارستان و باخداری (میوە و جوانکاری و شەتڵی سەوزەوات).

ماددەی (٢): مەرجەکانی زەوی تایبەتمەند بۆ دامەزراندنی نەمامگە بەم شێوەیەی خوارەوەیە:

١. ئەگەر زەوی کشتوکاڵی بێت ، پێوستە کەسی داواکاری مۆڵەتی نەمامگە خاوەن مولکەکە بێت یان مافی بەکارهێنانی هەبێت و یان بەکرێگیراو بێت بۆ ماوەیەکی درێژ یان بە بڕیاری دابەشکردن بە پێی گرێبەستی کشتوکالی هەمیشەیی یان بە بریاری دابەشکردن بە پێی یاسا .
٢. ئەگەر زەوییەکە لەناو سنوری ماستەر پلانی شارو شارۆچکەکان بێت پێویستە داواکاری مۆڵەت رەزامەندی یاسایی لە شارەوانی ناوچەکەی هەبێت .
٣. پێویستە ئەو زەویەی نەمامگەی لەسەر دروست دەکرێت بەراو بێت یاخود بە هۆکارێک ئاو بدرێت کە چەسپێندراو بێت لە بڕیاری تەسویە یان وێنەی تۆماری زەویەکە ئاماژەی بە سەرچاوەی ئاوەکە کرابێت. ئەگەر سەرچاوەی ئاوەکە بیر بوو ، پێویستە مۆڵەتی هەڵکەندنی بیری هەبێت.

ماددەی (٣):

مۆڵەت دەدرێت بەدامەزراندنی نەمامگە لەسەر ئەو زەوییانەی کە (تسوية) نەکراون و ماددەی (٨) لە یاسای ژمارە (٩٠) ی ساڵی ١٩٧٥ یاسای رێکخستنی زەوی کشتوکاڵی لە هەرێمی کوردستان کە ناوچەکانی ئۆتۆنۆمی(حكم الذاتی) دەیانگرێتەوە بەر ئەم یاسایە دەکەون بەم مەرجانەی خوارەوە :

١. وەرگرتنی رەزامەندی وەزارەتی دارایی بۆ ئەو زەویانەی کە خاوەنداریەتی بۆ ئەو دەگەرێتەوە.
٢. پشتگیر کردنی فەرمانگەی کشتوکاڵی ناوچەکە (لق یان بەشی زەویەکان) .
٣. پشتگیری ئەنجومەنی گوند لەگەڵ (٢) شاهیدی دانیشتووی هەمان گوند .
٤. زەویی هێڵکاری (مرتسم) لە لایەن رووپێوی کشتوکاڵی لە ناوچەکە بۆ دروست بکرێت و لە لایەن فەرمانگەی کشتوکاڵی ناوچەکە پەسەند بکرێت.
٥. ڕەزامەندیی وەزارەت و بەڕێوەبەرایەتی گشتی زەوی وزار وەربگیرێت .

ماددەی (٤) : ڕووبەری ڕێگە پێدراو:

١- دەبێت ڕووبەری نەمامگە ی دارستان و باخداری (میوە) لە (٥) دۆنم کەمتر نەبێت.
٢- دەبێت ڕووبەری نەمامگەی جوانکاری و شەتڵی سەوزەوات لە(٣) دۆنم کەمتر نەبێت.
٣- ئەگەر پرۆژەکە وەبەرهێنان بوو و زەوی پرۆژەکە لەلایەن فەرمانگە پەیوەندیدارەکانی حکومەتی هەرێمەوە دابین کرابوو، نابێت لە هەموو حاڵەتێکدا ڕووبەرەکە لە (٥٠) دۆنم زیاتربێت .

ماددەی (٥): رێکارەکانی پێدانی مۆڵەت

١- داواکار داوا پێشکەش دەکات لە ڕێگەی هۆبە و بەڕێوەبەرایەتیەکانی کشتوکاڵ و بەشەکانی بەڕێوەبەرایەتی دارستان و پاوان لە ناوچەکە لەگەڵ پێشکەشکردنی تەواوی زانیاری و نەخشە و پێویستییەکان دیاریکراو بن لە داوایەکەدا.
٢- بەپێی جۆری نەمامگەکە داواکە بەرز دەکرێتەوە یان بۆ بەڕێوەبەرایەتی باخداری یان بەرێوەبەرایەتی دارستان و پاوان و بەپێی جۆری نەمامگەکە.
٣- ئەگەر داواکار مەبەستی بوو هەردوو جۆری نەمامگەی باخداری ودارستان دابمەزرێنێت لەسەر هەمان پارچە زەوی،داواکە ئاراستەی بەڕێوەبەرایەتی گشتی کشتوکاڵی پارێزگا یان ئیدارەی سەربەخۆ دەکرێت و هەرلەوێش مۆڵەتی پێدەدرێت پاش ئەوەی پشکنینی بۆ دەکرێت لەلایەن لێژنەی ئاماژە پێکراو لە مادەی (دەیەم)دا .
٤- پاش پشکنین و ڕەزامەندی سەرەتایی لەلایەن هۆبە و بەشە تایبەتمەندەکان لە بەڕێوەبەرایەتی باخداری و بەڕێوەبەرایەتی دارستان و پاوان نووسراوی فەرمی دەکرێت بۆ بەڕێوەبەرایەتی زەوی و زار لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی کشتوکاڵ بۆ وەرگرتنی رەزامەندی فەرمانگا و لایەنە پەیوەندیدارەکان.

٥- پاش وەرگرتنی ڕەزامەندی لایەنە پەیوەندیدارەکان و تەواوکردنی ڕێکارە یاساییەکانی تەرخانکردنی زەویان لاری نەبوونی وەزیر ، ئینجا لەلایەن بەڕێوەبەرایەتی تایبەتمەندەوەڕێگا پێدانی پێدەدرێت.

٦- ڕێگە پێدانی سەرەتایی تەنیا بۆ (١) یەک ساڵ دەبێت و لەم ساڵە دەبێت داواکاری مۆلەت وەرگر هەموو پێداویستیەکانی نەمامگەی ئەنجام بدات لەوانە بەرهەم هێنانی شتڵ و نەمام و ئەگەر بیانوویەکی پەسندکراو (عذر مشروع) ی نەبێت بە پێچەوانەوە ڕێگە پێدانە هەمیشەییەکە هەڵدەوەشێتەوە .

٧- ڕەزامەندی سەرەتایی دەگۆردرێت بۆ مۆلەتی هەمیشەیی پاش تەواوکردنی پێداویستیەکانی ئاماژە پێکراو لە برگەی (٦) لەوانە کارە ئەندازەیی و هونەرییەکان .

ماددەی (٦) :

ئەگەر خاوەن نەمامگە پسپۆری و لێزانی لە کشتوکاڵ نەبوو ، بە پشت بەستن بە پشتگیری فەرمانگەی کشتوکالی تایبەتمەند ، دەبێت گرێبەستی هەبێت لەگەڵ دەرچوویەکی ئامادەیی یان پەیمانگە یان زانکۆی کشتوکاڵی کە پسپۆر و لێزانیەکەی گونجاو بێت لەگەڵ کاری نەمامگەدا و ڕەزامەندی سەندیکا و لایەنە پەیوەندیدارەکانی هەبێت .

ماددەی (٧):

پێویستە خاوەن نەمامگە پەیوەست بێت بە یاسای کەرەنتینە (الحجر الزراعي) کشتوکاڵی بەرکار لە هەرێم وسەرجەم ڕێنماییە هونەرییەکانەوە چ ئەوانەی لەیاسای دارستانی ژمارە (١٠)ی ساڵی (٢٠١٢)دا ئاماژەیان پێدراوە یان لە لایەن فەرمانگە پەیوەندیدارەکانەوە ئاراستە دەکرێت، بۆ ئەو مەبەستە (بەڵێننامە)ی فەرمی لێ وەردەگیرێت.

ماددەی (٨):

١. وەبەرهێنەری داواکاری دامەزراندنی نەمامگە لەسەر زەوی بۆ تەرخانکراو پێشکەش دەکات بە پێی یاسای وەبەرهێنانی هەرێمی کوردستان – عێراق ژمارە (٤) سالی (٢٠٠٦) یان هەر یاسایەکی تر کە جێگای بگرێتەوە، لەگەڵ بەهەند وەرگرتنی ئەو ڕێنمایانەی کە لە ماددەکانی دووەم و پێنجەم دا هاتوون ، و بۆ ئەمەش پێویستە ڕەزامەندی وەزیر وەربگیرێت.

٢. ئەگەر وەبەرهێنەر خاوەن زەوی تەرخانکراو نەبوو یان مافی بەکارهینانی نەبوو ، ئەوا ئەو تەرخانکردنە هەر چەندە بۆ ماوەیەکی درێژ بێت وەبەرهێنەر ناتوانێت ببێت بە خاوەنی و یان مافی بەکار هێنان بدات بە کەسێکی تر .

ماددەی (٩):

١- پێویستە خاوەنی نەمامگە سالانە مۆڵەتەکە نوێ بکاتەوە.

٢- خاوەنی نەمامگە بۆی نیە هیچ گۆرانکارییەک لە نامامگەکەدا بکات تەنها بەڕەزامەندی لایەنی مۆڵەتدەر نەبێت.

ماددەی (١٠):

١. هەموو بەڕێوەبەرایەتیە گشتییەکان لێژنەیەکی هاوبەش پێکدەهێنن بەسەرۆکایەتی نوێنەری بەڕێوەبەرایەتی زەوی و زار و ئەندامێتی هەر دوو بەڕێوەبەرایەتی باخداری و دارستان و پاوان و ڕووپێوێك .

٢. لیژنەی ئاماژە پێکراوی برگەی (١) هەڵدەستێ بە پشکنینی ئەو زەویانەی کە لە سنووری پارێزگا یان لە ئیدارەی سەربەخۆ دەکرێن بە نەمامگە.

ماددەی (١١): ئەم کرێیانەی خوارەوە وەردەگیرێن لە خاوەن مۆلەت :

١. (٢٥،٠٠٠) بیست و پێنج هەزار دینار عێراقی کرێی پشکنینی زەوی .

٢. (١٠٠،٠٠٠) سەد هەزار دینار عێراقی کرێی دەرهێنانی مۆڵەت.

٣. (٤٠،٠٠٠) چل هەزار دینار کرێی نوێکردنەوە و گواستنەوە و وازهێنانی مۆڵەت.

ماددەی (١٢) :

١. ئەگەر زەوییە بەخشراوەکە بەگرێبەستی کشتوکاڵی بوو یان بڕیاری دابەشی لەسەر بوو پێویستە داواکاری دامەزراندنی نەمامگە تەنها لە لایەن خاوەنی گرێبەست یان دابەشەکە بێت.

٢. بڕی (٥٠،٠٠٠) پەنجا هەزار دینار وەردەگیرێت وەک کرێی ساڵانە بۆ هەر دۆنمێک و گرێبەستەکە لە لایەن هۆبەی یاسا لە بەشی زەوی و زار ڕێکدەخرێت لە نێوان داواکار و بەڕێوەبەرایەتی گشتی کشتوکاڵ لە پارێزگا یان ئیدارەی سەربەخۆدا.

٣. خاوەن مۆلەت بۆی نییە خانوو یان دامەزراوە لەسەر زەوی تەرخانکراو بۆ نەمامگە دروست بکات، جگە لەوانەی کە پێویستن وەك شوێنی مانەوە و ئیدارەی نەمامگە ،کە لە مۆڵەتەکەدا ئاماژە پێکراوە.

ماددەی (١٣):

١. خاوەن مۆڵەت بۆی هەیە مۆڵەتەکەی بگوازێتەوە بۆ کەسێکی تر یان وازی لێبهێنێت (تنازل) بەپێی مەرجانەی خوارەوە:

أ. تێپەڕبوونی ماوەی (٥) پێنج ساڵ بەسەر ماوەی مۆڵەت پێدانەکەی.

ب. بوونی ئەو مەرجانەی لەم ڕێنماییانەدا لەو کەسەی کە مۆڵەتەکەی بۆ دەگوازرێتەوە.

ج. ڕەزامەندی فەرمانگەی کشتوکاڵی تایبەتمەند .

٢- لە کاتی مردنی خاوەنی نەمامگەکە ، خاوەنداریەتی و مۆڵەتەکە دەگوازرێتەوە بۆ میراتگرەکانی لە دوای ڕێکەوتنی میراتگرەکان بە بریکارنامە یاخود ڕێگاپێدانی فەرمی (تخویل) لە نێوان خۆیاندا بۆ دەستنیشان کردنی یەکێکیان وەک نوێنەریان ، و دەکرێت ڕێکبکەون لەسەر بەڕێوەبردنی نەمامگەکە لەلایەن کەسێکی تر جگە لەوانە. و لە کاتی ڕێکنەکەوتنی میراتگرەکان دەکرێت بەڕێوەبردنی نەمامگەکە بدرێت بەو کەسەی کە خاوەن زۆرترین پشکە و داواکاری پێشکەش دەکات بە فەرمانگەی کشتوکاڵ کە مۆڵەتی پێبەخشیوە بۆ دامەزراندنی کەسێک بۆ بەڕێوەبردنی نەمامگەکە ، ئەگەر لە ماوەی ساڵێک لە بەرواری مردن هیچ یەکێک لەو ڕێکەوتنانە لە ماوەی ساڵێک لە بەرواری مردن نەکرا ، ئەوا مۆڵەتەکە و هەموو ئەو مافانەی دەکەوێتە سەری هەڵدەوەشێتەوە.

ماددەی (١٤):

١. بنەماکانی ئەو ڕێنمایانە لەسەر نەمامگەی دامەزراو جێ بەجێ دەکرێت پێش دەرچوونی و پێویستە خاوەنەکانی کار و کردەوەکانیان ڕێکبخەن بە پێی ڕێنماییەکان لە ماوەی (٩٠) ڕۆژ لە دوای دەرچوونی ئەو ڕێنمایانە .

٢. لە کاتی نەبوونی ئەو مەرجانەی کە لە ڕێنمایەکان دا هاتووە ، لەسەر نەمامگەی دامەزراو پێویستە پێش دەرچوونی ئەو ڕێنماییانە نەمامگەکەیان بگۆڕن بۆ شوێنی بەرهەمێنانی نەمام یان پێشەنگای فرۆشتنی نەمام و هەموو ئەو یاسا و ڕێنماییانەیان بەسەردا جێ بە جێ دەکرێت کە بەرکارن.

٣. پێویستە لایەنی تایبەتمەند و پەیوەندار هەڵبستێت بەکۆکردنەوەی زانیاری دەربارەی ئەو پێشەنگایانەی کە لە بڕگەی (٢)ی ئەم ماددەیە ئاماژەی پێکراوە و ڕێکخستنەوەیان بە پێی ئەو یاسا و ڕێنمایانەی کە بەرکارن.

ماددەی (١٥) : لایەنی مۆڵەتدەر ، مۆڵەتەکە هەڵدەوەشێنێتەوە لەم بارانەی خوارەوە:

١. گۆڕینی ئەو مەبەستەی کە مۆڵەتەکەی پێوەرگیراوە بەبێ ڕەزامەندی لایەنی مۆڵەتدەر.

٢. وەستان لە بەرهەمهێنان بۆ ماوەی ساڵێک بەبێ هیچ بیانویەکی پەسەندکراو.

٣. نوێ نەکردنەوەی مۆڵەت بۆ ماوەی سێ ساڵ بەبێ هیچ بیانویەکی پەسەندکراو.

٤. گواستنەوەی خاوەنداریەتی نەمامگە یان وازلێهێنان بۆ کەسێکی تر ، وەک سەرپێچیەك بۆ بنەماکانی ئەو ڕێنماییانە.

ماددەی (١٦):

١. هەموو خاوەن بەرژەوەندییەکان دەتوانن لە ماوەی (٣٠) ڕۆژ لە ڕۆژی پێراگەیاندنەوە، لەلایەن وەزیر تانە لەو بڕیارە کارگێریانە بدەن کە دەردەچن لە ئەنجامی جێبەجێ کردنی ئەو ڕێنماییانە.

٢. پێویستە وەزیر لە ماوەی (٣٠) ڕۆژ لە ڕۆژی پێشکەش کردنی تانە وەلامی تانەکان بداتەوە .

٣. دەشێ تانە لە بڕیاری وەزیر بدرێت بەپێی یاسای ئەنجومەنی شوورای هەرێمی کوردستان- عێراق ژمارە (١٤) ی ساڵی ٢٠٠٨ یان هەر یاسایەکی تر کە جێگای بگرێتەوە.

ماددەی (١٧):

ئەو ڕێنمایانە جێ بەجێ دەکرێت لە ڕۆژی بڵاو کردنەوەی لە ڕۆژنامەی فەرمی (وەقایعی کوردستان).

ڕێباز محمد حملان
وەزیری کشتوکاڵ وسەرچاوەکانی ئاو بەوەکالەت